

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2011 | Vol. 3 | No. 2 | ISSN 1803–8220

DOČEKALOVÁ, Pavla (2011). Politický systém Podněsterské moldavské republiky: autoritářský režim v podmínkách *de facto* státu. *Acta Politologica* 3, 2, s. 145–162. ISSN 1803–8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,

Katedra politologie Institutu politologických studií

Politický systém Podněsterské moldavské republiky: autoritářský režim v podmínkách *de facto* státu

Pavla Dočekalová¹

Abstract:

This article analyses the political system of so called Transnistrian Moldovan Republic (PMR) which is a de facto state lacking international recognition. First, the historical circumstances of PMR's establishment and specific characteristics of this de facto state are explained. Second part of this article focuses on the constitutional framework and explains the main institutions and their powers. The third part analyses the political system on the basis of J. J. Linz's description of authoritarian regimes – it explains the limited pluralism in PMR, its specific mentality and absence of political mobilization. The article concludes that the current political system of PMR can be classified as authoritarian in the sense of Linz's definition.

Key words: *Transnistria, political system, de facto state, authoritarian regime*

Úvod

Součástí desintegračních tendencí v rámci Sovětského svazu na přelomu 80. a 90. let 20. století byly i separatistické snahy uvnitř některých svazových republik. Do dnešní doby existují nástupnické státy vzešlé z rozpadu SSSR, které se stále potýkají s tím, že nekontrolují část svého území. Takovou zemí je i Moldavsko, jehož východní část tvoří území tzv. Podněsterské moldavské republiky (PMR, též nazývané Podněstří), která sice není mezinárodně uznávána, ovšem *de facto* je státní jednotkou, která disponuje institucemi, jež jsou nezbytnou součástí suverénních států. Tvoří tak zajímavý prostor pro politologické bádání, který však česká politologická obec zatím ponechává (až na výjimky) bez odezvy. Článek se tedy snaží zaplnit tuto mezeru a přiblížit problematiku podněsterské politiky.

Cílem je analyzovat politický systém Podněstří a poukázat na to, jak funguje v podmínkách *de facto* státu². Text vysvětlí specifika politického systému, stejně jako ústavní

¹ Mgr. Pavla Dočekalová, Ph.D., odborná asistentka, Katedra politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Email: pavla.docekalova@uhk.cz.

² Cílem tohoto textu není terminologie neuznávaných a přitom *de facto* nezávislých území. Pro text byl zvolen termín *de facto* stát, který je chápán jako stát, který sice nemá mezinárodní uznání, od suverénních států je však v dalších záležitostech v podstatě neodlišitelný [Brenne 2008: 15, 20; Lynch 2002: 835]. Např. Brenne [2008] přináší diskuzi nad definicemi *de facto* států a souvisejících pojmů, její uvedení je však již vzhledem k hlavnímu cíli mimo záměry tohoto textu.

vymezení hlavních institucí politického systému PMR a povahu jeho fungování. Hlavní otázkou, kterou předkládaný text adresuje, je, zda politický systém, který se v Podněstří etabloval, lze dle vymezení jednoho z nejcitovanějších odborníků na nedemokratické režimy J. J. Linze označit za autoritářský. Dle Linze [2000: 156] jsou autoritářské „politické systémy s limitovaným, ale neodpovědným politickým pluralismem, bez propracované vládnoucí ideologie, ale s charakteristickou mentalitou, bez extenzivní i intenzivní politické mobilizace, kromě některých bodů v jejich vývoji, a ve kterých lídr nebo příležitostně malá skupina vykonává moc v rámci nejasně vymezených, ale předvídatelných hranic.“ V souladu s J. J. Linzem text bude analyzovat téma limitovaného pluralismu, mentality a omezené mobilizace podněsterského režimu. Z metodologického hlediska se jedná o případovou studii.

Text je členěn na tři kapitoly. První z nich představuje okolnosti vzniku PMR a dále se zabývá charakterem PMR jakožto de facto státu, načrtne tedy atributy de facto státnosti. Druhá kapitola se zaměřuje na institucionální strukturu politického systému, na základě v současnosti platné podněsterské ústavy vysvětluje, jaké jsou zřízeny orgány zákonodárné a výkonné moci, jaké mají kompetence a jak jsou mezi nimi v ústavě nastavené vzájemné vztahy. Zároveň představí i změny ústavy, které byly schváleny parlamentem na konci června 2011. Třetí kapitola se soustředí na vysvětlení toho, zda politický režim v PMR odpovídá J. J. Linzem vymezeným autoritářským režimům.

Téma Podněstří je v českém prostředí spíše opomíjené a neexistuje rozsáhlý výzkum, který by se touto oblastí zabýval. Pro tento text je stěžejní jednak pramenná základna, poskytnutá oficiálními servery podněsterských institucí, na nichž je k dispozici i relevantní ústavní a právní zakotvení (ústava, volební zákon apod.). Poskytované informace jsou zejména v ruštině a angličtině. Kromě toho je k dispozici výzkum zabývající se Podněstřím vedený v zahraničí. Z odborníků, kteří PMR zkoumají, lze zmínit např. Oleha Protsyka [2006; 2008]. Ve svém druhém citovaném textu se zaměřuje na reprezentaci v PMR a přináší cenné poznatky, které pomohou při zhodnocení charakteru politického systému PMR. Domácí politikou v Podněstří se dále zabývá např. Nicu Popescu [2006], který situaci srovnává s Abcházíí.

1. Okolnosti vzniku PMR a atributy de facto státu na příkladu PMR³

1.1 Okolnosti vzniku PMR

Pro etablování politického systému PMR jsou důležité některé okolnosti. Podněsterská moldavská republika nemá žádného historického předchůdce.⁴ Od konce 18. století bylo toto území součástí Ruska a poté SSSR (od 40. let 20. století v rámci Moldavské sovětské socialistické republiky). K odtržení PMR od Moldavska na přelomu 80. a 90. let 20. století vedly dle Clause Neukircha [2001a: 126], dvě štěpící linie: jazyková (ruský vs. moldavský jazyk) a ideologická (SSSR vs. západní demokracie). Lingvistická konfliktní linie navíc

³ Tato kapitola je upravenou a rozšířenou částí předchozího autorčina textu [Dočekalová 2011].

⁴ Historický vývoj Moldavska a Podněstří představují např. Kolsto, Edemsky, Kalashnikova 1993.

měla ekonomické implikace. Konflikt tedy měl zejména politickou povahu a byl vyvolán odlišnými politickými, ideologickými, hospodářskými a jazykovými zájmy v Podněstří a v dalších částech Moldavska. Podívejme se tedy blížeji na okolnosti vzniku PMR.

Změna politiky SSSR po nástupu Michaila Sergejeviče Gorbačova do čela komunistické strany SSSR vedla v Moldavsku k vlně nacionalismu a požadavkům na ekonomickou a politickou nezávislost. Vznikla Moldavská lidová fronta, jejímž cílem bylo vymanit se ze Sovětského svazu, derusifikace a posléze i znovupřipojení k Rumunsku. Byly přijaty nové jazykové zákony, které vyhlásily moldavštinu/rumunštinu⁵ za úřední jazyk a navrátily ji k latince, ruština se stala jazykem mezietnické komunikace. Na lokální úrovni mohli občané používat kterýkoli z těchto jazyků, na úrovni ústřední administrativy se moldavština stala pracovním jazykem s tím, že v případě nutnosti se dokumenty měly překládat do ruštiny [Brenne 2008: 36; Kolsto, Edemsky, Kalashnikova 1993: 979–981].⁶ Kolsto, Edemsky a Kalashnikova [1993: 981] upozorňují na to, že jazykové zákony ponechaly skuliny pro libovůli a rusky hovořící si brzy začali stěžovat, že uchazeči se znalostí moldavštiny byli preferováni při přijímání do institucí vyššího vzdělávání a do zaměstnání. Jazykové zákony rozpoutaly bouřlivé reakce, rusky mluvící populace je vnímala jako ohrožení a bála se marginalizace a ztráty pracovních pozic, mj. i proto, že zákony stanovovaly, že každý, kdo pracuje v pozici, ve které musí přímo komunikovat s klienty, musí hovořit oběma jazyky. Následkem rusifikace všichni v Moldavsku uměli rusky, zatímco moldavsky mluvili prakticky jenom Moldavané [Neukirch 2001a: 123].

Proces demokratizace v **Moldavsku tedy vedl k „pomoldavšťování“** a derusifikaci státních struktur, rostoucím protiruským náladám a diskuzím o možném připojení k Rumunsku. Příslušníci menšin pociťovali obavy a objevil se u nich „reaktivní nacionalismus“, začali organizovat protidemonstrace a stávky. **Nesouhlas s kroky moldavských úřadů byl koncentrován hlavně v oblasti průmyslových center v Podněstří, v nichž bylo soustředěno ruské obyvatelstvo. Vedení těchto podniků bylo proti moldavské suverenitě či nezávislosti. V srpnu 1989 se spojily tzv. rady pracovních kolektivů z Podněstří ve Svaz rad pracovních kolektivů (OSTK), který se stavěl proti moldavskému nacionalismu a sledoval secesionistickou politiku. Prvním předsedou OSTK byl Igor Smirnov, jenž do Moldavska přišel v listopadu 1987 a působil jako ředitel jedné z tirsapolských továren. 2. září 1990 byla vyhlášena Podněsterská moldavská sovětská socialistická republika (PMSSR)⁷ jakožto součást SSSR, tím se de facto Podněstří odtrhlo od Moldavska. Moskva nezávislost PMSSR neuznala. Podněsterské úřady přestaly reagovat na příkazy přicházející z Kišineva, moldavské instituce nemohly implementovat svá rozhodnutí na podněsterském území. Separatisté převzali policejní stanice a podněsterské vládní instituce. V listopadu 1990 byly hlášeny první oběti na životech, a to při střetech mezi moldavskými a podněsterskými silami u města Dubăsari. Po neúspěšném moskevském puči vyhlásilo Moldavsko v srpnu 1991 úplnou nezávislost, na což Podněstří reagovalo v září 1991 přijetím ústavy. V prosinci 1991 byla podněsterská nezávislost schválena v re-**

⁵ Lingvisté obvykle považují spisovný moldavský jazyk za v podstatě nerozlišitelný od spisovné rumunštiny.

⁶ K roli jazykové politiky v Moldavsku více [Riegl, Vašků 2007: 59–63].

⁷ Později byla přejmenována na Podněsterskou moldavskou republiku.

ferendu a I. Smirnov byl zvolen prvním prezidentem [Borgen et al. B. r.: 14–16; Kolsto, Edemsky, Kalashnikova 1993: 982–985; Neukirch 2001a: 123–124; srov. Brenne 2008: 36–37; Karaaslan 2006: 34–37].

1.2 Základní charakteristika PMR

Po přibližně dvaceti letech existence můžeme PMR považovat za de facto stát. Ten lze definovat jako ve skutečnosti existující stát, který ale nedisponuje mezinárodním uznáním. Od suverénních států se neliší ve věci obyvatelstva, teritoria, vlády, lidové podpory či vojenské kapacity, rozdíl je právě v chybějícím mezinárodním právním uznání [Brenne 2008: 15, 20; Lynch 2002: 835; Lynch 2007: 485–487]. V této části text stručně představí základní informace o PMR – o rozloze, počtu obyvatel, o státním občanství, ekonomice a zahraničních vztazích.

Počet obyvatelstva Podněsterské moldavské republiky se pohybuje kolem 550 000, z toho zhruba jedna třetina je tvořena Rusy, třetina Ukrajinci a třetinu představují Moldavané. Jako rozloha PMR se uvádí 4 163 km² ⁸, hranici mezi PMR a Moldavskem vytváří řeka Dněstr. Podněstří má pod kontrolou většinu svého teritoria, i když nikoli celé nárokové území. Město Bendery má speciální statut, Moldavsku zůstala kontrola některých vesnic v distriktu Dubossary a Slobozia, stejně jako obec Corjova je loajální Kišiněvu.⁹ PMR má své státní instituce jako je vláda, parlament, soudnictví, vojenské a bezpečnostní složky, disponuje vlastním bankovním systémem, měnou, má státní symboly apod. [Brenne 2008: 23–24].

Většina obyvatel PMR má podněsterské státní občanství. Takové občanství je však de iure totéž, jako žádné občanství. Část obyvatelstva má moldavské občanství, část ruské, příp. ukrajinské. Rusko umožňuje udělení občanství všem bývalým občanům SSSR, kteří sídlí mimo území Ruské federace a nemají občanství nově nezávislého státu. Uvádí se, že většina obyvatel Podněstří, kteří získali ruské pasy, je získali v průběhu 90. let, a že podněsterské úřady aktivně pomáhaly Rusku v udělování ruského občanství obyvatelům Podněstří [Brenne 2008: 53–54]. Ruský pas má rovněž prezident I. Smirnov, který volí i v ruských volbách [Lynch 2002: 847].

PMR vytvořila řadu hospodářských a fiskálních institucí, centrální banku a celní správu. Podněstří bývá často obviňováno z účasti v nelegálních aktivitách, jako je obchod s narkotiky, praní špinavých peněz či pašování lidí a zbraní [Brenne 2008: 25, Ciobanu 2004: 30], D. Lynch [2002: 842] tvrdí, že politická stabilita uvnitř de facto států, včetně PMR, je založena na zkorumpovaném korporativismu a dochází k mísení kriminálních a oficiálních struktur. Podle C. Ciobanu [2004: 30] tvoří neoficiální či neformální ekonomika přinejmenším 50 % oficiálně počítaného HDP. Ekonomika Podněstří je závislá na průmyslu, který byl vybudován v dobách SSSR, dalším hlavním přispěvatelem podněsterské eko-

⁸ V literatuře však můžeme dohledat i jiné údaje. Např. Borgen et al. [B. r.: 2] uvádějí 4 118 km². Sama PMR se hlásí k rozloze 4 163 km², což porovnává zhruba s velikostí státu Delaware a uvádí, že to je téměř dvojnásobek rozlohy Lucemburska. <<http://pridnestrovie.net/facts.html>> [cit. 2010-10-30].

⁹ Celkem se na levém břehu řeky Dněstr nachází sedm vesnic, jež jsou administrovány Moldavskem [Berg 2005: 228].

nomice je pak konglomerát Sheriff¹⁰, jehož podnikatelské aktivity jsou široké: telefonní a komunikační společnost, televizní stanice, noviny, supermarkety, čerpací stanice, výroba textilních výrobků, produkce koňaku a vína i fotbalový klub. Kromě toho Sheriff plní i sociální funkce, např. v podobě vybudování monumentální katedrály v Tiraspolu. Za zmínku stojí i to, že PMR má obrovský dluh vůči ruskému Gazpromu. [Brenne 2008: 25; Lynch 2002: 842; Ciobanu 2004: 29–30; srov. Korobov a Byanov 2006: 520–521].

Z hlediska zahraničních kontaktů PMR udržuje přímé vztahy s ruskými autoritami a některými regiony v Rusku a na Ukrajině. Rusko otevřelo v Tiraspolu konzulát. Prostřednictvím vyjednávacího procesu udržuje Tiraspol přímé kontakty s mediátory konfliktu¹¹. Politické vztahy má PMR s de facto státy v Gruzii, tj. Abcházií a Severní Osetií [Brenne 2008: 25, více viz 46–50, srov. Herd 2005: 4].

2. Institucionální struktura politického systému PMR¹²

Institucionální struktura politického systému PMR je zakotvena v ústavě. Stejně jako tomu může být i u dalších nedemokratických států, v ústavě se PMR definuje jako demokratická země a zmiňuje principy dělby moci či pluralismu. V praxi však taková ustanovení ústavy nemusí být naplňována a režim může fungovat odlišně od toho, co v ústavě proklamuje. Přesto je však relevantní zmínit to, co podněsterská ústava uvádí, přičemž se zaměříme zejména na to, jak definuje orgány zákonodárné a výkonné moci. Analýza fungování politického systému bude předmětem zájmu třetí kapitoly.

Ústava PMR byla schválena 24. prosince 1995 v referendu a 17. ledna 1996 byla podepsána prezidentem PMR. Text ústavy byl pozměněn ústavními doplňky, kromě toho proběhly i neúspěšné snahy o jeho úpravy¹³. Výrazný předěl představují změny ústavy schválené na konci června 2011. Nejprve bude uveden ústavní rámec platný v době psaní tohoto textu¹⁴, a to se zaměřením na roli prezidenta a parlamentu, poté budou představeny hlavní ústavní změny.

Návrh na změnu ústavy může podat parlament (pokud to požadují dvě třetiny jeho členů), prezident a voliči v počtu minimálně 15 000. Některé části ústavy lze změnit pouze referendem, jinak může být změna ústavy přijata zákonem, který je schválen: 1) výsledkem referenda, 2) parlamentem PMR. Podstoupit návrh na změnu ústavy referendu může parlament dvoutřetinovou většinou. Schválený zákon o změně ústavy musí být podepsán prezidentem a oficiálně zveřejněn do 7 dnů. Pokud prezident v této době zákon nepodepíše a nevyhlásí, podepíše jej a zveřejní předseda parlamentu. Za zdůraznění tedy z hlediska přijímání ústavních změn stojí, že poměrně podstatnou úlohu

¹⁰ C. Ciobanu [2004: 29] uvedl, že roční obrát společnosti Sheriff byl 5x větší než rozpočet Moldavska a 25 x větší než rozpočet PMR.

¹¹ V konfliktu mezi Moldavskem a PMR působí jako zprostředkovatelé Rusko, Ukrajina a OBSE, status pozorovatele má EU a USA.

¹² Není-li citováno jinak, vychází tato kapitola z anglické verze ústavy PMR *Constitution of the Pridnestrovanian Moldavian Republic* [online]. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://vsprm.org/Law/?ID=560>>.

¹³ Ty nejvýznamnější budou zmíněny v dalších částech textu.

¹⁴ Vzhledem k termínu vypracování obsahuje tento text informace aktuální k 24. srpnu 2011.

dle ústavy hraje parlament a prezident, ač může změny navrhopvat, je v této záležitosti do určité míry limitován stanoviskem zákonodárného orgánu.

Ústava PMR hovoří o dělbě moci – státní moc má být podle článku 6¹⁵ vykonávána rozdělením na legislativní, výkonnou a soudní moc, orgány těchto složek moci mají být nezávislé. Stát, instituce i veřejné úřady mají operovat na základě principu demokratické plurality. Úředními jazyky jsou podle ústavy na bázi rovnosti moldavština, ruština a ukrajinština. Ačkoli to ústava nepíše, moldavštinu bere jako cyrilicí psaný jazyk. De facto se o rovnoprávnost úředních jazyků nejedná a dominuje ruština, což lze ukázat na příkladu oficiálních webových stránek institucí PMR (parlament, oficiální stránka prezidenta, web ústřední volební komise), které jsou rusky (příp. web parlamentu má anglickou verzi), nemají však verzi v dalších úředních jazycích, tj. ukrajinštině a moldavštině.

2.1 Prezident PMR

Podněsterskou moldavskou republiku je dle ústavy z roku 1991 možné považovat za prezidentskou republiku, což platí až do změn ústavy přijatých v roce 2011. Prezidentovi ústava svěřila rozsáhlé pravomoci a řada státních orgánů je na něm závislá. Prezident je volen přímo, na základě systému relativní většiny. Délka funkčního období je pět let. Spolu s prezidentem byl na stejné funkční období volen viceprezident¹⁶. Prezidentské volby jsou konány (podobně jako parlamentní) druhou nedělí v prosinci vždy v rok, kdy končí funkční období prezidenta. Ústava zná i možnost předčasných prezidentských voleb. Počet funkčních pro stejnou osobu není v ústavě omezen, což odporuje běžným principům známým z demokratických států. Prezidentem PMR je nepřetržitě Igor Smirnov, který byl poprvé zvolen v roce 1991, poté znovuzvolen v letech 1996, 2001 a 2006. V posledních volbách získal dle podněsterských úřadů 82,4 %.¹⁷ Neexistující personální obměna na postu prezidenta, který je zároveň mocenským vrcholem systému, může napovídat o charakteru režimu. Nejbližší prezidentské volby se uskuteční v prosinci 2011.

Prezident je hlavou státu a do roku 2011 byl jediným orgánem, kterému byla svěřena výkonná moc. Podle ústavy je prezident garantem ústavy a zákonů, práv a svobod občanů, má chránit suverenitu, nezávislost a teritoriální integritu PMR, má koordinovat fungování a interakce všech těles státní moci. Prezidentova silná pozice se mj. odvíjí od toho, že má koncipovat domácí a zahraniční politiku státu a opatření pro její implementaci. Reprezentuje zemi i v zahraničních vztazích. Prezident je dále vrchní velitel ozbrojených sil, může vyhlásit válečný stav nebo výjimečný stav. Kromě toho prezident podle ústavy může udělovat milost, rozhodovat otázky občanství, udělovat politický azyl. Prezident vede zahraniční politiku. Má právo vydávat dekrety a nařízení, která mají být exe-

¹⁵ Patrně nedopatřením vklouzla do článku 6 formulace „*The state power in the Russian Federation...*“. Ruská verze ústavy správně místo o RF hovoří o PMR.

¹⁶ V případě, že prezident je odvolán z funkce, nebo rezignuje, zemře či je neschopen vykonávat úřad, přecházejí jeho pravomoci na viceprezidenta, dokud není zvolen nový prezident. Funkci viceprezidenta ruší změna ústavy z roku 2011.

¹⁷ Autorce se nepodařilo na webu ústřední volební komise nalézt výsledky proběhlých prezidentských voleb. Uvedený výsledek je citován dle <<http://pridnestrovie.net/igorsmirnov.html>>. [cit. 2011-02-06].

kutivního charakteru a nemají odporovat zákonům a ústavě. Není však zakotvena žádná kontrasignace či schválení jiným orgánem. Jakožto hlava exekutivní moci měl prezident až do přijetí ústavních změn v roce 2011 právo formovat vládu a uvádět v platnost veškerá její rozhodnutí. Prezident má právo zákonodárné iniciativy a suspenzivního veta na přijímané zákony (s výjimkou změn ústavy, odvolání vysokých státních úředníků z jejich funkce a předčasného rozpuštění místních Rad lidových zástupců). Prezident disponuje i jmenovacími pravomocemi, kromě ministrů a vysokých činitelů exekutivních orgánů jmenuje a odvolá i ambasadory a další zmocněnce. Prezident může jmenovat a odvolávat hlavy místních administrativ. Má garantovat nezávislost soudní moci, jmenuje soudce, podílí se na obsazování ústavního soudu.

Celkově silná pozice prezidenta zakotvená v ústavě se odvíjí i od toho, že ústava nezakotvila kontrasignaci prezidentových aktivit a až na výjimky chybí i udílení souhlasu jiného orgánu s jejich prováděním. Prezidentova pozice je však teoreticky poněkud oslabena tím, že jej lze odvolat z funkce,¹⁸ a to v souvislosti s velezradou, korupcí, záměrným porušením ústavy či dalším závažným činem. Odvolání může iniciovat parlament, který je rovněž orgánem, který by mohl prezidenta z funkce odvolat (a to dvoutřetinovou většinou z celkového počtu poslanců). Procesu se účastní i nejvyšší soud, který potvrzuje, zda je obžaloba vysokých státních činitelů opodstatněná, a ústavní soud musí deklarovat, že vše proběhlo v souladu s procedurálními pravidly.

2.2 Nejvyšší rada

Parlament je jednokomorový, nazývá se Nejvyšší rada, má 43 poslanců, kteří jsou voleni na pětileté funkční období. Volby se konají vždy druhou neděli v prosinci roku, kdy končí funkční období parlamentu, a probíhají na principu většinového systému relativní většiny. Předčasné volby a možnost rozpuštění parlamentu ústava nezakotvovala, objevilo se až jako součást ústavních změn v roce 2011. Zvoleny mohou být jen osoby, které dosáhly věku 25 let a jsou obyvateli PMR. V čele parlamentu je jeho předseda, parlament dále volí místopředsedu.

Obecně se uvádí, že parlament nemá příliš silnou pozici, nicméně, jak upozorňuje O. Protsyk [Protsyk 2008: 6], není to epifomenální instituce a odehrávají se v něm smysluplné politické procesy. V kompetencích parlamentu se nachází stanovení daní, rozpočet, administrativní a územní členění, ratifikace mezinárodních smluv, návrhy na změny ústavy apod. Dále parlament schvaluje prezidentovy dekrety zavádějící válečný či výjimečný stav; rozhoduje o válce a míru; vyhláší amnestie; schvaluje koncepty domácí a zahraniční politiky a národní bezpečnosti PMR; vyhláší referendum; jmenuje a odvolává představitele ústavního soudu, nejvyššího soudu a arbitrážního soudu (po nominaci prezidentem PMR); jmenuje a odvolává po nominaci prezidenta PMR generálního prokurátora PMR a předsedu centrální banky atd.

Parlament má rovněž kontrolní úlohu ve vztahu k Radám lidových zástupců (místní zastupitelské orgány státní moci) – může rušit jejich akty, pokud jsou v rozporu s ústa-

¹⁸ Tento článek ústavy se týká i dalších funkcí, kromě prezidenta ještě viceprezidenta, předsedy ústavního soudu, předsedy nejvyššího soudu, předsedy arbitrážního soudu, generálního prokurátora a členů vlády.

vou či zákony, a rozpustit tyto orgány a vypsat nové volby (pokud porušují ústavu, zákony či další normy). Parlament může odvolat z funkce vysoké státní činitele PMR (viz výše).

Právním zákonodárné iniciativy disponují kromě již zmíněného prezidenta PMR členové parlamentu, generální prokurátor, Rady lidových zástupců. Ústavní soud, nejvyšší soud a arbitrážní soud mohou navrhnout zákony v záležitostech, které spadají do jejich jurisdikce, totéž mohou činit republiková sdružení odborových organizací ve věci zaměstnanosti, v sociálních a hospodářských otázkách. V souvislosti se změnou ústavy v roce 2011 získává právo zákonodárné iniciativy i vláda.

2.3 Ústavní změny schválené v roce 2011¹⁹

Změny ústavy byly ve třetím čtení schváleny podněsterským parlamentem 29. června 2011, přičemž v platnost vstupují od začátku stejného roku. Na přípravě změn ústavy se podílela komise složená ze zástupců zákonodárné, výkonné a soudní moci, která byla svolána v důsledku konfliktu mezi prezidentem a parlamentem v roce 2009.²⁰

Schválené ústavní změny formálně odklánějí PMR od prezidentského systému a přibližují ji systému poloprezidentskému. Zavádějí totiž existenci vlády, v jejímž čele stojí premiér a jež je pod určitou kontrolou ze strany parlamentu. Vláda má začít fungovat po 1. lednu 2012. Má být ustavena jako kolegiální orgán složený z premiéra, jeho zástupců a ministrů, přičemž další pravidla má stanovit ústavní zákon o vládě PMR, který je momentálně v procesu příprav a projednávání. Důsledkem vzniku postu premiéra je zánik funkce viceprezidenta. Další viditelnou změnou ústavy je nová pravomoc prezidenta rozpustit parlament, a to v případě, že parlament třikrát neschválí jeho kandidáta na post premiéra či dvakrát vysloví vládě nedůvěru. Parlament tedy získává právo vyslovovat vládě nedůvěru, stejně jako schvaluje návrh prezidenta na jmenování premiéra.

Prezident, jehož pozice je vznikem vlády oslabena, však podle přijatých změn má určitý vliv na chod vlády: jednak jmenuje premiéra (se souhlasem parlamentu), dále má právo předsedat jednáním vlády a může přijmout rozhodnutí o rezignaci vlády PMR. Na základě návrhu premiéra jmenuje a odvolává další členy vlády. Má právo suspendovat vládní rozhodnutí a nařízení, pokud jsou v rozporu s ústavou.

Ustanovením vlády coby kolektivního orgánu v čele s premiérem v podstatě dochází ke vzniku nového tělesa obdařeného výkonnou mocí. V praxi však bude záležet na tom, jak budou dané posty obsazeny a jaké budou reálné vztahy mezi prezidentem a premiérem, potažmo vládou, stejně jako mezi parlamentem a prezidentem a parlamentem a vládou. Na jednu stranu může dojít k tomu, že post prezidentský a premiérský budou

¹⁹ Zpracováno na základě *Constitutional Law Concerning the Introduction of Amendments and Additions to the Constitution of the Pridnestriovian Moldavian Republic* (draft) [cit. 2011-08-24]. Dostupné z WWW: <<http://vspmr.org/News/?ID=4659>>, *Draft amendment to the Constitution of the republic adopted in the final reading* [cit. 2011-08-24]. Dostupné z WWW: <<http://vspmr.org/News/?ID=5177>> a webu Informační agentury Regnum [cit. 2011-08-09], dostupné z WWW: <<http://www.regnum.ru/news/fd-abroad/1420350.html>>. Na webu parlamentu PMR se autorce nepodařilo najít kompletní a konečné znění přijatých změn, což činí analýzu obtížnější, k dispozici byl pouze výše uvedený návrh datovaný 23. 5. 2011.

²⁰ Tento spor bude vysvětlen níže.

zastávány představiteli s odlišnými politickými preferencemi a dojde ke sporům o moc, zároveň se však může stát, že si prezident zachová ve svých rukou výkonnou moc a premiér mu bude loajální a bude v podstatě implementovat jeho rozhodnutí. Samozřejmě bude záležet i na tom, jak se jednotlivá ustanovení ústavy budou vykládat v praxi, což může chod politického systému výrazně ovlivnit. Až čas tedy ukáže, zda se vláda stane skutečnou nositelkou výkonné moci a novým mocenským centrem PMR, či zda se bude jednat jen o orgán spadající pod prezidentskou administrativu a loajální hlavě státu.²¹

3. Analýza politického systému PMR

Politický systém Podněstří bývá označován různými termíny, nicméně autoři se shodují v tom, že jej nelze označit za demokratický. Objevují se označení autoritářský (systém, režim, či vládnoucí elita) [např. Boonstra 2007: 5; Cojocar 2006: 265]; hybridní režim [Protsyk 2008] a semiautoritativní režim [Protsyk 2006]. Tyto citované zdroje však nemají jako svůj primární cíl označení režimu na základě konceptů nedemokratických režimů. Jak upozorňuje Oleh Protsyk [2008: 14], diskuze o provaze režimů, které se nacházejí mezi demokratickými a autoritářskými, neustále probíhá. Objevují se jak koncepty nových typů autoritářských režimů, tak hybridních režimů. Tato debata nám dle O. Protsyka dává větší porozumění tomu, jak tyto režimy omezují politickou soutěž a participaci.

Cílem textu není vnášet nové pohledy do konceptuální debaty ve věci klasifikace nových nedemokratických režimů. Hlavním záměrem je soustředit se na to, jak politický systém v PMR funguje. Jeho analýza bude založena na klasickém vymezení autoritářských režimů dle J. J. Linze a bude v něm zodpovězena otázka, zda PMR můžeme za autoritářský režim ve smyslu vytyčeném Linzem považovat.

Linzova koncepce [Linz 2000: 160] se soustředí na způsob vykonávání moci, organizování moci, spojení se společností, povahu systému víry, kterým se režim udržuje při životě, a roli občanů v politickém procesu. Podle O. Protsyka [2008: 14] využívá režim v PMR praktiky, které nedemokratické režimy běžně aplikují, a není nikterak originální: např. selektivní aplikování práva, využívání státního vlastnictví jako prostředku pro vykonávání politického vlivu, zpolitizování úřednického aparátu, řízení státních podniků atd. Na druhou stranu stejný autor [Protsyk 2006: 40] upozorňuje, že se režimu daří přesvědčit podstatnou část populace, že se jedná o demokraticky legitimní vládu. Pro řadu podněsterských občanů, kteří byli v minulosti občany SSSR, je koncept demokracie založen na sociální spravedlnosti a ne na politické soutěži a separaci moci.

3.1 Limitovaný pluralismus

Pro odlišení demokratických a nedemokratických režimů je klíčová otázka pluralismu. V následné analýze bude zohledněna pozice a role politických stran, médií, občanské společnosti a opozice vůči stávajícímu režimu.

J. J. Linz [2000: 161 an.] hovoří o limitovaném pluralismu, který nevyklučuje existenci politických nebo zájmových skupin, které nejsou vytvořené státem nebo závislé na státu a

²¹ Nastavení vztahů mezi prezidentem, vládou a parlamentem připomíná ústavu Ruské federace.

kteře nějak ovlivňují politický proces. Pro pochopení fungování takových režimů je ještě důležité porozumět roli opozice. V této souvislosti J. J. Linz [2000: 168] hovoří o tzv. semiopozici, která není dominantní silou, ani není reprezentována ve vládnoucí skupině, účastní se však moci bez kladení výzev režimu a přijímá historickou legitimitu nebo nutnost autoritářské formule. Semiopozice tedy představuje částečnou kritiku režimu, jejím cílem však není jeho odstranění. Opozici vůči režimu můžeme v autoritářských systémech dle J. J. Linze [2000: 169] najít ve formálně apolitických organizacích – kulturního, náboženského či profesního charakteru.

Podívejme se tedy na situaci v Podněsterské moldavské republice. Stranický systém je v zárodečné a nekonsolidované podobě, kdy za hlavní politické strany lze považovat zejména uskupení *Obnova (Obnovlenie)* a *Republika (Respublika)*. [Brenne 2008: 24–25, Protsyk 2006: 34]. Ta se jakožto občanská politická hnutí objevila až před volbami 2005²², kdy dominovala kampani, ovšem oficiální informace o politické afilii zvolených poslanců poskytnuty nebyly a analytici se pak neshodovali v tom, kolik křesel které hnutí získalo [Protsyk 2008: 18].

Obdobně tomu je i po posledních parlamentních volbách. Stefan Wolff [2010: 3] uvádí, že ve volbách v roce 2010 v PMR získala *Obnova* 25 křesel a *Republika* 13 mandátů. Na webových stránkách ústřední volební komise však výsledky podle politických stran uvedeny nejsou²³, stejně jako web Nejvyšší rady neuvádí složení dle stranické příslušnosti. I toto může napovídat o roli politických stran v politickém systému PMR. Politické afilie lze vyčíst z medailonků²⁴ poslanců, přičemž po jejich přečtení autorka dospěla k tomu, že členství v *Obnově* uvádí 17 současných členů parlamentu, členství v Republice neuvádí ani jeden. Jeden poslanec uvádí, že je lídrem komunistické strany, jeden členství v *Průlomu (Proryv)*²⁵. U 23 poslanců není v jejich uveřejněném stručném životopisu žádná politická afilie uvedena.

Tato zjištění jsou v souladu s tím, co uvádí O. Protsyk [2008: 15–16]: podněsterské úřady byly schopny zpozdit institucionalizaci politického stranictví, k čemuž došlo i vlivem sovětského dědictví v podobě absence politické soutěživosti a k čemuž přispěl i volební

²² *Obnova* byla formálně registrována jako politická strana v červnu 2006 [International Crisis Group 2007: 100]. Údaje o *Republice* se autorce nepodařilo dohledat.

²³ Navržení kandidáta politickými stranami je podle platné legislativy možné, neboť zákon zakotvuje i možnost, že kandidáta navrhnou tzv. volební sdružení (избирательное объединение). Taková sdružení jsou dle zákona společenské spolky, politické strany, jejichž stanovy předpokládají účast ve volbách a které jsou registrovány dle zákonů PMR. Existují i další možnosti, jak navrhnout kandidáta: mohou ho navrhnout voliči v místě bydliště, pracovní kolektivy atd. Více viz volební zákon PMR, dostupný z WWW: <<http://vspmr.org/Law/?ID=532>>. Ústřední volební komise na svých webových stránkách <<http://cikpmr.idknet.com/arh/sok/index.htm>> uvádí výslednou tabulku zvolených poslanců, kde pouze jeden poslanec má u způsobu navržení uvedenou stranu, a to Národnědemokratickou stranu „Proryv“, ostatní jsou buď sebenavržení, nebo navržení pracovním kolektivem či skupinou voličů v místě bydliště.

²⁴ Na webu parlamentu jsou uvedeny profily pouze 42 poslanců, chybí profil Jurije Pavloviče Orina, který byl dle webu volební komise zvolen.

²⁵ Proryv je mezinárodní mládežnickou organizací, která operuje i v dalších postsovětských státech. V Podněstří je Proryv příkladem projektu, který má ovlivnit mladou generaci podněsterským patriotismem, má přispět ke konsolidaci státnosti a zabránit barevné revoluci [Brenne 2008: 60, Belitser 2005: 3–4]. Proryv je nejen mládežnickým hnutím, ale i politickou stranou podporovanou vládou, má napojení na bezpečnostní služby a dostává příkazy přímo od režimu. Má protimoldavský program [International Crisis Group 2007: 102, 104].

systém (jednomandátové obvody). Většina kandidátů získává parlamentní křeslo jako nezávislí. Zároveň O. Protsyk [2008: 16–17] upozorňuje, že režim umožňuje jistý pluralismu a volební soutěž v jednotlivých obvodech, což dokumentuje i výsledky voleb a dobou, po kterou tytéž osoby setrvávají v parlamentním křesle. Po posledních volbách můžeme dle údajů z profilů poslanců najít v parlamentu 15 nováčků. Voleb se účastnilo 120 kandidátů. Pouze ve dvou jednomandátových obvodech byl postaven jeden kandidát, jinak se počet kandidátů pohyboval od dvou do pěti, přičemž volební zákon umožňuje též hlasovat proti všem kandidátům.²⁶

Politické strany se v Podněstří objevily v podstatě po 15 letech jejich neexistence, a to během léta 2006. N. Popescu [2006] je považuje za virtuální strany a politická hnutí, která byla vytvořena za účelem vybudovat zdání politického pluralismu. Podněsterské autority, které tak reagovaly na mezinárodní kritiku i vnitřní nespokojenost, mohou říkat, že mají vícestranický systém²⁷, aniž by však tyto strany narušily autoritářskou podstatu režimu. S takovým hodnocením lze souhlasit, politické strany sice formálně existují, ale jejich role v politickém systému je omezená.

Mezi Obnovou a Republikou, které tedy bývají uváděny jako hlavní uskupení podněsterské politiky, jsou rozdíly. Podle V. Korobova a G. Byanova [2006: 518, 520] zastupuje Obnova zájmy nové podnikatelské elity („politické křídlo“ společnosti Sheriff), zatímco Republika zájmy staré vládnoucí gardy. Podobně Protsyk [2006: 34] uvedl, že hnutí Republika je úzce spjato s prezidentem Smirnovem a zahrnuje mnoho činníků vládních a bezpečnostních struktur, zatímco Obnova začlenila spíše lokální politiky a podnikatele loajální režimu. Její kandidáty nelze příliš charakterizovat pomocí nějakého koherentní ideologie, ale tím, že mají vazby na společnost Sheriff [Protsyk 2006: 34]. Obnova se sama snaží označovat za propodnikatelskou, její lídr Jevgenij Ševčuk mluví jazykem prozápadního byznysmena. Obnova však nezpochybňuje podněsterskou nezávislost, liší se od režimu v náhledu na ekonomické záležitosti [International Crisis Group 2007: 100–101].

Vlivem nových aktérů a růstem nové elity se mění vztah mezi prezidentem a parlamentem. To je dokumentovatelné na návrhu ústavních změn. Skupina parlamentních poslanců v čele právě s J. Ševčukem v květnu 2005 připravila návrh na změnu ústavy, který by posílil pravomoci parlamentu na úkor prezidenta – jeho součástí bylo zavedení postu premiéra, změny v obsazování ústavního soudu, zvýšená nezávislosti justice apod. Tuto snahu lze chápat jako významnou výzvu poslanců vůči prezidentovi a celkově prezident-skému systému Podněstří. [Protsyk 2008: 6; Popescu 2006]. Snaha však nebyla úspěšná a podle N. Popesca [2006] se tehdy ukázalo, že Smirnov pevně drží mocenské páky nad politikou i ekonomickými skupinami stojícími za Obnovou, klíčová byla jeho kontrola zpravodajských služeb a podpora z Ruska, což mu umožnilo udržet si moc. Odlišné názory mezi prezidentem a parlamentem v pohledu na ústavní vymezení se však ukázaly i v říjnu 2009, kdy prezident představil návrh nové ústavy a požadoval jeho předložení referendu. Parlament však vypsání ústavního referenda zamítl a apeloval na prezidenta, aby svo-

²⁶ Údaje čerpány z webových stránek ústřední volební komise <<http://cikpmr.idknet.com/>> [cit. 2011-05-09].

²⁷ V červenci 2007 bylo registrováno 10 politických stran [Protsyk 2008: 18].

lal komisi za účelem přípravy návrhu nové ústavy, nebo ústavního zákona.²⁸ Výsledkem tohoto sporu byla nakonec příprava a schválení rozsáhlých změn ústavy v roce 2011, které formálně posouvají politický systém od prezidentského k poloprezidentskému.

Ačkoli byla Obnova označována jako opoziční hnutí a zpočátku došlo ke zvýšení tenzí, následovala jakási tichá dohoda o mírové koexistenci mezi Sheriffem a Smirnovem [Wolff 2010: 3]. Lze z toho vyvodit, že podněsterská podnikatelská elita nabírá na vlivu a její zájmy se částečně odlišují od prezidentových. A to zejména v ekonomických záležitostech. [International Crisis Group 2007: 103–104]. Obnovu nelze chápat zcela jako opozici vůči prezidentu Smirnovovi, nicméně v ní lze spatřovat znaky semi-opozice, jak je vytyčil J. J. Linz. Obnova se účastní politické moci, avšak neklade zásadní výzvy režimu a nevolá po jeho odstranění.

Skutečnou opozici vůči podněsterskému režimu představuje tzv. nesystémová opozice, jež není začleněna do mocenských vztahů a institucí režimu. Ta je demokratického smýšlení a je nakloněnější normalizaci vztahů s Moldavskem. Není koncentrována v politické straně, ale představují ji jednotlivci a skupiny kolem některých nevládních organizací a lidskoprávních skupin, stejně jako někteří novináři. Režim povoluje určitý stupeň pluralismu v oblastech, které přímo neohrožují jeho existenci. Prostředky opozice jsou velmi limitované a nemůže plnohodnotně artikulovat svou vizi podněsterské budoucnosti. Členové opozice jsou mnohdy pronásledováni státními autoritami [Protsyk 2006: 37; Boonstra 2007: 5].

Role občanské společnosti v Podněstří je rovněž limitovaná. Jak uvádí Boonstra [2007: 5]: „Občanská společnost v Podněstří je malá, izolovaná a nedostatečně rozvinutá.“ Některé organizace byly založeny režimem²⁹, některé jsou tradičními organizacemi zděděnými z dob Sovětského svazu, některé však představují skutečně nevládní, tudíž na režimu nezávislé organizace³⁰ (tj. opozici režimu představenou v předchozím odstavci). N. Belitzer [2005: 6–7] tvrdí, že nelze hovořit v pravém slova smyslu o občanské společnosti. Hlavní „nevládní“ organizace jsou uměle ustanovené shora. Aktivity organizací jsou předmětem kontroly ze strany vládních institucí, zejména bezpečnostních struktur.

V březnu 2006 navíc prezident vydal dekret, kterým zakázal zahraniční financování nevládních organizací. Nejvyšší rada tento zákon pozměnila v tom smyslu, že se týká nevládních organizací, které provádějí politické aktivity. Takové organizace však již dlouhou dobu nemohly volně pracovat [International Crisis Group 2007: 104].

Omezení pluralismu je patrné i v situaci médií, kde dominují vládou kontrolovaná nebo vládě nakloněná média společně s ruskými médii. Neexistuje svoboda tisku, chybí veřejná debata. Režim sice umožňuje opozici např. vydávat některá tištěná média, ale nedovoluje jí provozovat elektronická média, která by byla efektivnějším prostředkem k získání obecnosti. [Brenne 2008: 58; Protsyk 2006: 37; International Crisis Group 2007: 104]. Pokud bychom tedy měli zhodnotit stav pluralismu v PMR, lze konstatovat, že na něj mů-

²⁸ Dostupný z WWW: <<http://vspmr.org/News/?ID=3573>>. [cit. 2011-02-06].

²⁹ Různé typy hnutí a organizací založené autoritami mají vzbudit iluzi rozvinutého a aktivního občanského sektoru [Popescu 2006].

³⁰ Podle N. Belitzer [2005: 6] z celkových 600 nevládních organizací bylo nejméně 20 nezávislých.

žeme Linzův termín limitovaný pluralismus aplikovat. O. Protsyk [2008: 6] konceptualizuje podněsterský režim jako případ řízeného či omezeného pluralismu, což lze považovat za termín obdobný. Ačkoli v případě Podněstří existuje jistý stupeň pluralismu a různých politických či zájmových skupin, režim nedovoluje politickou alternativu, zejména co do secesionistické politiky (tzn. udržení, resp. potvrzení nezávislosti PMR). Vůči takové politice neexistuje v Podněstří výzva ani žádná alternativa. To je způsobeno právě omezeními, která jsou kladena na politickou soutěž [Protsyk 2008: 5]. Režim tedy umožňuje jen takovou míru soutěživosti a pluralismu, která nenaruší jeho podstatu.

3.2 Mentalita

Podle J. J. Linze [2000: 162–165] se v autoritářských systémech vytvářejí mentality, tj. způsoby myšlení a cítění, které jsou spíše emocionální než racionální a které ovlivňují reakce na různé situace. Součástí mentality je odkazování na generické hodnoty, jako je např. patriotismus, nacionalismus, ekonomický rozvoj, společenská spravedlnost.

Dle mínění autorky lze v Podněstří mentalitu tohoto typu identifikovat. Její základní složkou je obhajoba nezávislosti Podněstří a budování státu a podněsterské identity. Vojenská konfrontace z roku 1992 je v Podněstří prezentována jako „svatá válka proti genocidě ze strany nacionalistických Moldavanů“, konflikt v kolektivní paměti chápán jako „válka za pravdu, spravedlnost a nezávislost“ [Cojocar 2006: 266]. PMR nemůže při budování identity stavět na národnostním či náboženském hledisku. Proto je důležité vymyšlení historických, politických i ekonomických argumentů ve prospěch podněsterské nezávislosti a manipulace s nimi. Původní ospravedlnění nezávislosti bylo založené na historii, demografii a strachu z Rumunska. To se podle Popesca posléze redukovalo a legitimizační diskurs se přesunul k ekonomickým³¹ argumentům, které však neodrážejí realitu. PMR se sama snaží definovat jako prosperující země s ekonomickým růstem a demokracií, toto však zůstává pouze virtuální realitou na propagandistických webech³² [Popescu 2006].

Politické propagandě se podle N. Cojocar [2006: 268] podařilo vybudovat smysl pro loajalitu a příslušnost K PMR, zejména mezi mladou generací. Právě pro část mládeže v Podněstří, která prošla tamějším vzdělávacím systémem, je PMR jediná vlast [Johansson 2006: 515]. Podněsterská identita je založena zejména na přátelských vztazích vedení PMR s Ruskem. Jsou zdůrazňovány hluboké historické vazby na Sovětský svaz a Rusko, stejně jako se akcentuje odlišnost historického dědictví Moldavska a Podněstří. Podněstří tak zahrnuje ve své identitě určitou míru „ruskosti“. Ruština zcela dominuje veřejnému životu. Identita je budována pomocí médií i školského³³ systému. Média jsou převážně ruskojazyčná, stejně jako vzdělávací instituce mají úzké vazby na Rusko, využívají ruské

³¹ Součástí ekonomických argumentů je to, že Podněstří je ekonomicky bohatší než Moldavsko, znovupřipojením by PMR musela pomáhat splácet obrovské moldavské dluhy mezinárodnímu společenství atd. [Popescu 2006].

³² Ukázkovým příkladem byl webový server citovaný v tomto textu Pridnestrovie.net. Ten je však již od května 2011 nefunkční.

³³ Školy vyučující v moldavštině/rumunštině psané latinkou byly vystaveny řadě problémů.

učebnice a osnovy [Brenne 2008: 52, 55–57; Riegl a Vaško 2007: 63–64]. Podněstercům režim poskytuje zdeformovaný obraz Moldavska [International Crisis Group 2007: 104]. O úzké vazbě na Rusko např. svědčí transparent na jedné z budov v Tiraspolu hlásající „Naše síla je v jednotě s Ruskem.“³⁴ Školský systém využívá i učebnice z dob Sovětského svazu, které kombinuje s novými (typu „Historie Podněstří“ či „Literatura Podněstří“). Školy mají ve svých osnovách zahrnut podněsterský patriotismus a chválu prezidenta I. Smirnova. Oslavované hodnoty připomínají sovětský režim. Vlivem politické propagandy se stále objevují staré mýty a stereotypy z dob studené války [Belitser 2005: 2–3]. Sovětská mentalita je patrná i na ulicích hlavního města Tiraspolu, které se od rozpadu SSSR příliš nezměnily. Město tak například stále „zdobí“ sochy V. I. Lenina a státní symboly obsahují rudou hvězdu, srp a kladivo.

Mentalita PMR je tedy založena na nezpochybnitelnosti podněsterské nezávislosti, tj. na podněsterském patriotismu a nacionalismu, odráží sovětské časy a silné vazby na Rusko.

3.3 Absence politické mobilizace

Podle J. J. Linze [2000: 165] je pro autoritářské systémy typická absence extenzivní a intenzivní politické mobilizace (což nevylučuje mobilizaci v některých okamžicích vývoje režimu). Autoritářské režimy obvykle volí depolitizaci a apatii. Podle mínění autorky lze toto spatřovat i v Podněstří. Depolitizace je patrná na výsledcích voleb či roli politických stran v systému, které byly již výše zmíněny. Režim nevyžaduje od svých občanů aktivní politickou účast a i volební účast je poměrně nízká. V parlamentních volbách 2010 byla volební účast 42,5 %, což bylo o přibližně 7,4 % méně než ve volbách 2005 a o 2,5 % méně než v roce 2000.³⁵ V zatím posledních prezidentských volbách byla účast voličů vyšší, a to 66,1 %, ³⁶ v roce 2001 to bylo 62,9 % a v roce 1996 57,1 %.³⁷

Závěr

Záměrem tohoto textu bylo přiblížit politický systém Podněsterské moldavské republiky a jeho fungování. Z výše uvedeného vyplývá, že politický systém PMR lze označit v dnešní době za autoritářský. Omezením politického pluralismu, absencí politické mobilizace i specifickou mentalitou splňuje charakteristiky vytyčené J. J. Linzem, aniž by to znamenalo, že klasifikace PMR jako autoritářského režimu je jediná možná. V politologii již klasické Linzovo pojetí však posloužilo jako vhodný nástroj pro analýzu politického systému v tomto de facto státě a ukázalo, že v základních parametrech se režim neliší od způsobů,

³⁴ V originále: „Наше сила в единстве с Россией.“ Tento transparent autorka zaznamenala při návštěvě PMR v květnu 2010. Dalším příkladem z té doby je např. výzdoba spjatá s 65. výročím konce 2. světové války, jejíž součástí byla i obrovská fotografie prezidenta Medveděva třesoucího si rukou s prezidentem Smirnovem.

³⁵ Údaje čerpány z webu ústřední volební komise <<http://cikpmr.idknet.com/arh/index.htm>> [cit. 2011-05-09].

³⁶ Dle Informační agentury Regnum. Dostupný z <<http://regnum.ru/english/753957.html>> [cit. 2011-05-09].

³⁷ Dle Informační agentury Olvia Press. Dostupný z <<http://www.olvia.idknet.com/ol41-12-06.htm>> [cit. 2011-05-09].

kterým nedemokratické státy omezují politický pluralismus a udržují si moc.

Podněsterský režim sleduje své úzké zájmy bez odpovědnosti [International Crisis Group 2007: 104], právě neodpovědnost režimu je dalším znakem autoritářských systémů. Výrazně se nevymyká dnešním nedemokratiím, přesto je určitým způsobem ovlivněn tím, že PMR nedisponuje mezinárodním uznáním. Budování státu a podněsterské identity je jedním z hlavních úkolů politického režimu. To se projevuje zejména v jeho mentalitě, kdy klade důraz na argumentaci ve prospěch nezávislosti (včetně manipulace s informacemi) a nepřipouští žádný jiný diskurs. Politická propaganda se snaží budovat image PMR jako demokratické a ekonomicky prosperující země, která má z mnoha důvodů právo na vlastní samostatnost.

Zároveň však text ukázal, že docházelo a dochází i k určitým výzvám Smirnovovu režimu, zejména v podobě Obnovy mající odlišný pohled na ekonomické zájmy PMR a rovněž i v podobě změn ústavy. Zajímavý prostor pro zkoumání, což však nebylo předmětem tohoto textu, nabízejí možnosti demokratizace PMR, od čehož si mnozí analytici slibují i odblokování možností řešení zamrzlého konfliktu a vyřešení politického statutu Podněstří. Na další vývoj režimu bude mít samozřejmě vliv i to, jak se v praktickém fungování politického systému projeví změněný ústavní rámec. Téma politického systému PMR tak nelze považovat za uzavřené a jeho vývoj může v blízké budoucnosti nabrat cestu různými směry.

LITERATURA:

- BRENNE, P. K. *External Contribution to De Facto State Building. Transnistria and the Outside World*. Oslo: Universitetet i Oslo. Masteroppgave ved Institut for Statsvitenkap, 2008. 85 s. Vedoucí diplomové práce Pål Kolstø.
- COJOCARU, N. (2006). Nationalism and Identity in Transnistria. *Innovation*. Vol. 19, no. 3/4, s. 261–272. ISSN 1351-1610 print/ISSN 1469_8412 online/06/03/40261-12.
- DOČEKALOVÁ, P. (2011). Snahy o řešení podněsterského konfliktu: role a aktivity OBSE. *Politologický časopis*. Roč. 18, č. 3. V tisku. ISSN 1211-3247.
- CROWTHER, W. (2007). Moldova, Transnistria and the PCRM's Turn to the West. *East European Quarterly*. Vol. XLI, no. 3, s. 273–304. ISSN 0012-8449.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. (2007). Moldova's Uncertain Future. In HAMILTON, Daniel; MANGOTT, Gerhard (eds.). *The New Eastern Europe. Ukraine, Belarus and Moldova*. Washington D.C.: Center for Transatlantic Relations, s. 77–124. ISBN 0: 978-0-9788821-3-6.
- JOHANSSON, A. (2006). The Transnistrian Conflict after the 2005 Moldovan Parliamentary Elections. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. Vol. 22, no. 4, s. 507–516. ISSN 1352-3279 print/1734-9116 online.

- KOROBOV, V.; BYANOV, G. (2006). The 'Renewal' of Transnistria. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. Vol. 22, no. 4, s. 517–528. ISSN 1352-3279 print/1743-9116 online.
- KOLSTO, P.; EDEMSKY, A.; KALASHNIKOVA, N. (1993). The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism. *Europe-Asia Studies*. Vol. 45, no. 6, s. 973–100. ISSN 1465-3427.
- LINZ, J. J. (2000). *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. 1st ed. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers. 343 s. ISBN 978-1-55587-866-5.
- LYNCH, D. (2007). *De facto 'States' around the Black Sea: The Importance of Fear*. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 7, no. 3, s. 483–496. ISSN 1743-9639.
- LYNCH, D. (2002). Separatist states and post-Soviet conflicts. *Parliamentary Affairs*. Vol. 78, no. 4, s. 831–848. ISSN 1460-2482.
- MUNGIU-PIPPIDI, A. (2007). Disputed Identity as Unescapable Pluralism. Moldova's Ambiguous Transition. *Romanian Journal of Political Science*. Vol. 7, no. 2, s. 85–101. ISSN 1582-456X.
- NEUKIRCH, C. 2001. Transdnjestria and Moldova: Cold Peace at the Dniestr. *Helsinki Monitor*. Vol. 12, no. 2, s. 122–135. ISSN 0925-0972.
- PROTSYK, O. (2006). Moldova's Dilemmas in Democratizing and Reintegrating Transnistria. *Problems of Post-Communism*. Vol. 53, no. 4, s. 29–41. ISSN 1075-8216.
- QUINLAN, P. D. (2008). A Foot in Both Camps: Moldova and the Transnistrian Conundrum from the Kozak Memorandum. *East European Quarterly*. Vol. XLII, vol. 2, s. 129–160. ISSN 0012-8449.
- ROPER, S. D. (2004). Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution. *Demokratizatsiya*. Vol. 12, no. 4, s. 527–539. ISSN 1940-4603.
- VERDUN, A.; CHIRA, G. E. (2008). From neighbourhood to membership: Moldova's persuasion strategy towards the EU. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 8, no. 4, s. 431–444. ISSN 1743-9639.
- WIGGEL, M. (2008). Mapping 'Hybrid Regimes': Regime Types and Concepts in Comparative Politics. *Democratization*. Vol. 15, no. 2, s. 230–250. ISSN 1743-890X.

Elektronické zdroje

- BELITSER, Natalya. Civil Society in Transnistria? (A view from Ukraine). *Eurojournal.org* [online]. November 2005. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://eurojournal.org/files/belitser.pdf>>.
- BORGEN, Christopher J. et al. *Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova* [online]. The Association of the Bar of the City of New York. The Special Committee on European Affairs, Mission to Moldova. B. r. [cit. 2010-09-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.abcnny.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistria-Report.pdf>>.
- BOONSTRA, Jos. Moldova, Transnistria and European Democracy Policies. *FRIDE Comment* [online]. February 2007. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW <<http://www.fride.org/publication/130/moldova,-transnistria-and-european-democracy-policies>>.
- CIOBANU, Ceslav. (2004). *NATO/EU Enlargement: Moldova and the "Frozen and Forgotten" Conflicts In Post-Soviet States* [online]. Washington DC: United States Institute of Peace. [cit. 2010-09-23] Dostupný z WWW <[http://www.ipp.md/public/biblioteca/74/en/Report July 25, revised.doc](http://www.ipp.md/public/biblioteca/74/en/Report%20July%2025,%20revised.doc)>.
- HERD, Graeme P. (2005). Moldova and The Dniestr Region: Contested Past, Frozen Present, Speculative Futures? *Central and Eastern Europe Series* [online]. 05/07. [cit. 2010-09-23]. Conflict Studies Research Centre. Dostupný z WWW <[http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/05\(07\)-GPH.pdf/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/cee/05(07)-GPH.pdf/view)>.
- POPESCU, Nicu. Democracy in Secesionism: Transnistria and Abkhazia's domestic politics. *International Policy Fellowship. Final research paper* [online]. August 2006. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW <<http://www.policy.hu/npopescu/ipf%20info/IPF%204%20democracy%20in%20secessionism.pdf>>.
- PROTSYK, Oleh. Representation and Democracy in Eurasia's Unrecognized States: The Case of Transnistria. *ECMI Working Paper #40* [online]. Flensburg: European Centre for Minority Issues. June 2008. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW <<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots736=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&ots591=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=57184>>. ISSN 1435-9812.
- RIGEL, Martin; VAŠKO, Tomáš. (2007). Comparison of Language Policies in the Post-Soviet Union Countries on the European Continent. *Annual of Language & Politics and Politics of Identity* [online]. Roč. 1. [cit. 2011-08-24]. Dostupný z WWW <<http://alppi.eu/?p=228>>. ISSN 1803-1757.

WOLFF, Stefan. (2010). *A resolvable frozen conflict? The domestic and international politics of self-determination in Moldova and Transnistria* [online]. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.stefanwolff.com/files/A%20resolvable%20frozen%20conflict.pdf>>.

Dokumenty a webové stránky

Constitution of the Pridnestrovian Moldavian Republic [online]. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://vspmr.org/Law/?ID=560>>.

Constitutional Law Concerning the Introduction of Amendments and Additions to the Constitution of the Pridnestrovian Moldavian Republic (draft) [online]. [cit. 2011-08-24]. Dostupné z WWW: <<http://vspmr.org/News/?ID=4659>>.

Informační agentura Olvia Press. Dostupný z WWW: <<http://www.olvia.idknet.com/>>.

Informační agentura Regnum. Dostupný z WWW: <<http://www.regnum.ru/>>.

Pridnestrovie. Dostupný z <<http://pridnestrovie.net/>>.

Верховный Совет Приднестровской Молдавской Республики. (Nejvyšší rada Podněsterské moldavské republiky). Dostupný z WWW: <<http://vspmr.org/>>.

Избирательный кодекс Приднестровской Молдавской Республики (Volební zákon Podněsterské moldavské republiky). [online]. [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://vspmr.org/Law/?ID=532>>.

Официальный Сайт Президента ПМР. (Oficiální web prezidenta PMR). Dostupný z WWW: <<http://president.pmr-gov.org/>>.

Неофициальный сайт Президента Приднестровской Молдавской Республики. (Neoficiální web prezidenta PMR). Dostupný z WWW: <<http://www.president-pmr.org/>>.

Центральная избирательная комиссия Приднестровской Молдавской Республики. (Ústřední volební komise Podněsterské moldavské republiky) . Dostupný z WWW: <<http://cikpmr.idknet.com/>>.